

Člověk a svět

II. přednáška

Krev a nervy

Rudolf Steiner

GA 169

Člověk ve své látkovosti jakožto projev duchovna. Nervy jakožto výsledek dlouhého kosmického vývoje, na Zemi odumírajícího; krev jakožto produkt pozemských dějů, ale oživená kosmickým vlivem. Ahriman v odumírající nervové soustavě, Lucifer v oživené soustavě krevní. Vyrovnání protikladu mezi nervy a krví Kristovým mystériem. Je nutno myslet způsobem skutečnosti přiměřeným a imaginativním, aby se takové souvislosti pochopily. Příklady dnešního neduchovního myšlení.

Milí přátelé!

Jako první splníme opět svou povinnost:

*Duchové Vašich duší, působící strážci!
Vaše perutě kéž přinesou
prosebnou lásku našich duší
pozemským lidem svěřeným Vaši ochraně.*

*Aby spojena s Vaší mocí
naše prosba pomáhajíc zářila
duším, které v lásce hledá!*

A vzpomeňme na duchy těch, kteří již prošli následkem těchto událostí branou smrti:

*Duchové Vašich duši, působící strážci!
Vaše perutě kěž přinesou prosebnou
lásku našich duši sférickým lidem
svěřeným Vaší ochraně.
Aby spojena s Vaší mocí
naše prosba pomáhajíc zářila
duším, které v lásce hledá!*

A duch, kterému se snažíme přiblížit svou duchovní vědou, který prošel mystériem Golgaty pro spásu Země, pro svobodu a pokrok lidstva, ten necht' je s Vámi a s Vašimi těžkými povinnostmi.

Milí přátelé!

V duchovní vědě pohlížíme na všechno materiální, na všechno látkové, jako na projev duchovna. Jde ale vždy o to, jakým způsobem se má pohlížet v jednotlivostech na tu či onu látkovost jako na projev duchovna, neboť všeobecnou větou, že je všechna látkovost projevem duchovna, není ovšem řečeno nic, nanejvýš něco, co je pro pohodlné lidi snadnou filosofií. Pro toho, kdo vážně usiluje o poznání, jde o to, aby poznával vždy u jednotlivé látkovosti, která vystupuje ve světě, jak je projevením duchovna. Přece víme, že prastará, ale proto nikoli méně platná věta je větou o člověku jako mikrokosmu. Člověk před nás předstupuje zde ve fyzickém světě nejprve jako hmotný úkaz. A bereme-li vážně tuto větu o člověku jako mikrokosmu, jako o látkové bytosti, která obsahuje tak, jak před nás předstupuje, tajemství celého kosmu, tak musí být pro nás zcela zvláště hodnotné zkoumat právě tuto látkovou bytost, která před nás předstupuje jako člověk ve fyzickém světě, zkoumat v tom směru, jak dalece je projevem duchovna. A pozorujeme-li látkovost člověka, potom se zjevuje tomu, kdo myslí (a myslet už jednou musíme, když usilujeme o

poznání), pro toho se ukazuje, že v lidské látkové bytosti existují dva zcela rozdílné druhy látky. Pravím, že se již pro obyčejné myslící pozorování ukazuje, že tu existují dva rozdílné druhy látky, které vystupují zcela rozdílně - substance krevní a substance nervová. Zajisté můžete říci, že pro zevní pozorování existují i jiné látky - látky svalů, kostí aj. Ale víte snad, že přece všechny tyto látky jsou v podstatě vytvářeny z krve. Poznáváme-li je přesněji, poznáváme je v jejich způsobu vznikání z krve. To neodporuje skutečnosti, že máme u látkové lidské bytosti co činit se substancí krevní a s látkou nervovou.

Můžete již zevně nacházet v myslícím pozorování rozdíl mezi látkou krevní a látkou nervovou, a to potud, že uvážíme, jak se všechno, co náleží ke krvi, účastní na látkových dějích lidského organismu z nitra. Krev je sice vytvářena pod vnějším vlivem, ale v nitru člověka. Pak vytváří dále, co je právě nutné pro látkové bytí člověka. Naproti tomu se nám ukazují nervy nej důležitější pro pokračování smyslů. Oko pokračuje zrakovým nervem, který se noří do další nervové substance v mozku. Vlastně jsou všechny nervy jaksi pokračováním orgánů smyslových. Procesy, které se v nich odehrávají, jsou více méně pod vnějším vlivem, pod tím, co působí na člověka zvenku. Jako máme ve světě dva magnetické póly, jako máme pozitivní a negativní elektrinu, tak máme v krevní a nervové substancí dva póly lidské fyzické bytosti. A ty jsou vnitřně velmi, velmi rozdílné, tyto dva druhy látky. Ovšemže, když se zkoumá člověk metodami dnešní anatomie a fyziologie na pitevním stole, tak se klade hezky vedle sebe to, co pochází přímo z krve, a to, co dostává svou výstavbu z venku, a sice substance nervová. Tam se ukazuje substance vedle substance. Ale ony jsou přece od sebe navzájem v základu rozdílné. Sledujeme-li život, jak se postupně vyvíjí, tak tam se také ukazuje velký, významný rozdíl v látce krevní a v látce nervové. A mohli bychom uvést mnoho dalšího z nejmodernější anatomie a fyziologie, kdybychom chtěli blíže zdůvodnit tento rozdíl, tento polární protiklad. Od toho ale nyní upustíme. Chceme se nyní zabývat více duchovně-vědeckou stránkou otázky.

V člověku se nám ukazuje krev jako to, co přišlo do lidské organisace pozemskými ději. Krev je naprosto zemské podstaty. Víte přece, že člověk byl připravován velmi dlouho předtím, než existovala Země, v bytí Saturnu, Slunce a Měsíce. Co tu bylo připravováno, to v sobě nemá ještě krev. Krev tak, jak proudí dnes jako lidská krev našimi cévami, přistoupila až organisací Země. Naproti tomu je celé formování a vytváření podstaty nervové soustavy dlouho připravovaným procesem saturnským, slunečním a měsíčním, tj. přípravnými procesy naší zemské organisace.

Když ten, kdo zkoumá tuto věc duchovně-vědecky, zaměří svůj pohled na jedné straně na substanci krevní a na druhé straně na substanci nervovou, tak se mu ukazuje velký rozdíl mezi oběma. Nervová substance je něčím, co není na člověku pozemské. Substance krevní je naprosto tím, co je na člověku pozemské. Nervová substance má svůj původ v dějích, které leží před vytvořením Země. Krevní substance se vším, co se v ní vlní a tká, má zcela původ v dějích pozemských. Mohlo by se říci, že naše nervová substance není vlastně vůbec z této Země. Je do nás vetkána jako něco kosmického, mimozemského; je spřízněna s kosmem. Krev je naproti tomu spřízněna s pozemskostí. Nyní je ale naše nervová substance přesazena do pozemskostí. Existuje zde v pozemskostí, neboť my lidé, jako látkové bytosti, chodíme po fyzické Zemi. Všichni nosíme ve své nervové substanci něco, co je mimozemského původu a je to přesazeno na Zem. To je mimořádně důležitá skutečnost, neboť naše nervová substance je vlastně mrtvá. Stačí, abyste otevřeli jakoukoli obyčejnou současnou knihu o fyziologii nebo anatomii, a najdete v ní, že nervová substance je v člověku tím nejtrvanlivějším, nejméně měnivým, tím, co nejméně podléhá - stejně jako substance krevní - vnějším mechanickým vlivům. To vše pochází z toho, milí přátelé, že naše nervová substance je podle svého původu substancí živoucí, ale tím, že ji v sobě nosíme jako lidé pozemští, je mrtvá. Mohlo by se říci, i když to zní paradoxně, přesto však v duchovním smyslu správně: Kdybychom mohli vzít nervovou soustavu a vynést ji vzhůru až tam, kde již zemské síly nepůsobí, tak by byla nervová soustava podivuhodně živoucí bytostnou podstatou, podivuhodně živoucí, vibrující bytostnou podstatou! Tato nervová substance je založena jaksi k životu v ne-bi a odumírá tím, že je vnesena do sféry pozemskostí. To je něco nanejvýše pozoruhodného, milí přátelé, že nosíme v sobě tuto nervovou soustavu, která je kosmicky živoucí a pozemsky mrtvá! Jak řečeno, kdybychom vzali kousíček nervové tkáně a vnesli ji vzhůru tam, kde již Země nepůsobí, tak bychom měli podivuhodnou živoucí a zářící substanci, která by ihned opět přešla do klidného neživého stavu, když by byla vnesena do zemské sféry. Máme tedy ve své nervové substanci co činit s něčím kosmicky živoucím a pozemsky mrtvým.

Ve své nervové substanci nosíme látkově něco vskutku mimozemského. To se vyjadřuje také symbolicky. Snad si někteří z vás vzpomenu, že jsem zde jednou přednášel o antroposofii v užším smyslu. Tu jsem vypočítal smysly člověka. Obyčejně se rozlišuje jen pět smyslů, my jsme jich tehdy napočítali dvanáct. Dvanáct smyslů má člověk, když skutečně vypočítáme vše, co může

být nazváno smyslem. A smysly přece nakonec nejsou nic jiného, milí přátelé, než to, k čemu jdou nervy, nebo vlastně z čeho nervy vycházejí a rozprostírají se do nitra. Takže máme dvanáct smyslů a od těchto dvanácti smyslů vycházející nervy, které se rozprostírají jako malé stromy do nitra. To je proto, že se v našem nervovém aparátu, pokud náleží k zevním smyslům, vyjadřuje něco nebeského - procházení Slunce dvanácti souhvězdími. Tento vztah procházení Slunce dvanácti souhvězdími, ten je reálně symbolicky vyjádřen ve vztahu naší celé nervové soustavy k jednotlivým dvanácti smyslům. Z toho můžete seznat, že co venku existuje kosmicky v procházení Slunce dvanácti souhvězdími, to nosíme v sobě prostorově ve vztahu své celé nervové soustavy k dvanácti smyslům.

A dále - vezmete-li nervovou soustavu uloženou více do nitra, která patří k míše, tak víte přece, že máme v páteři uložený prsteneček za prstencem a skrze tyto prstence prochází nervový provazec. Tyto prstence odpovídají měsícům, běhu Měsíce kolem Země, takže je v tomto procházení vždy jednoho nervu otvorem v prstenci páteře dáno něco, co odpovídá jednomu dnu v měsíci. Opět nebeský vztah! Vztah běhu Měsíce kolem Země se vyjadřuje reálně symbolicky v tom, co v sobě nosíme jako vztah svých vnitřních nervů k míše. Jsme naprosto uspořádáni z nervové sub-stance z nebe, z kosmu tam venku. Jedině ten chápe správně toto divuplné uspořádání nervové substance v nás, kdo v ní může vnímat otisk (Abbild) celého hvězdného nebe. Člověk tu skutečně nosí v sobě otisk celého hvězdného nebe v stromovitém uspořádání své nervové substance. Ty síly, které venku plynou od hvězdy ke hvězdě, které se vyjadřují v koloběhu nebes, ty plynou také v naší nervové soustavě, ale odumřelá a do nás vložená. Jak můžeme u tak mnoha věcí vidět, jak se v člověku vyjadřuje celé universum, tak to můžeme vidět také na této souvislosti mezi stavbou celého kosmu mimo Zemi a stavbou našich nervů. Ovšem jak řečeno, nervová soustava je zbudována živoucně pro nebesa a v nás je odumřelá tím, že je ve sféře Země.

Zcela jinak musíme mluvit o své substanci krevní. Taje naprosto pozemská. Děje, které probíhají v krvi, musely by být podle vnitřní povahy celé krevní soustavy jen ději pozemskými. Zvláštností pozemských jevů je ale to, že právě nežijí. Říše minerální je, jak víme, říše neživá. A této neživé říši odpovídá v nás element krve. Tato krev žije pouze, pokud je v nás. Ona není svou vnitřní pozemskou povahou určena k životu, ale žije, pokud je v nás. To je to zvláštní, krev dostává svůj život tím, že je v člověku spojena s tím, co je mimozemské, zatímco nervová soustava je v nás mrtvá a dosahuje života zvenčí, mimo Zemi,

je určena k životu venku v kosmu. Nervová soustava odevzdává vlastně jaksí svůj život krvi. Tak je nervová soustava poměrně mrtvá a krev je poměrně živoucí. Jako je pravda, že nervová soustava má kosmický život a pozemsky smrt, tak je naopak pravdou, že krev má skrze sebe pozemsky smrt a má propůjčený vnucený kosmický život. Ten vůbec není z naší Země. Proto musí jaksí nervová soustava přijmout smrt, aby se mohla stát pozemskou, a krev se musí stát živoucí, aby se člověk, pokud je pozemskou substancí, mohl obrátit k mimozemskému světu.

Tu se ale, milí přátelé, stává velmi vážným to, co nám poskytuje duchovní věda, abychom to přijímali. Neboť musíme vlastně říci: Nosíme v sobě nervovou soustavu; taje svou vlastní podstatou určena k životu, ale v nás je mrtvá. Čím je mrtvá? Tím, že je přesazena na Zem. Smrt je vlastně - stačí si to přečíst v přednáškovém cyklu, který jsem jednou konal v Mnichově²⁰) - smrt je vlastně říši Ahrimanovou. Tím nosíme v sobě ve své mrtvé nervové soustavě ahrimanství. A v krvi, která je učiněna živoucí, zatímco je svou vlastní povahou určena ke smrti (to znamená k pouhým dějům chemickým a fyzickým), nosíme v sobě luciferství. Protože nervová soustava je něčím mrtvým, může v nás být Ahriman; protože je krev živoucí, může v nás být Lucifer. Vidíte, jak významně se tyto substance od sebe odlišují, jak se chovají k sobě polárně, jako severní a jižní pól.

Pohledme jednou v myšlenkách do mimozemskosti a učiňme to, co známe duchovně-vědecky, nikoli abstraktní teorií, nýbrž něčím živoucím, co může zapůsobit na náš cit, na naše pocitování. Potom pohledme vzhůru do světového prostoru, do mimozemskosti a řekněme si: Zde venku je duch, který by mohl vlastně žít v naší nervové soustavě, kdyby naše nervová soustava nebyla sestoupila na Zem. Zde venku je duch, tušíme ho, naplňuje universum, duch, který náleží k naší nervové soustavě. A opět si řekněme, když zaměříme myšlenky na svou krev: Tuto krev nosíme v sobě, je vlastně svou podstatou určena k pouhým dějům fyzickým a chemickým, jen aby přenášela kyslík tím způsobem, jak to můžete nalézt popsáno v anatomii a fyziologii. Ale tím, že v nás krev žije, má účast na životě universa. Aleje to nejprve život luciferský.

A nyní, milí přátelé, vzpomeňte si s velkou hloubkou citu zevrubně na různé věci, které se táhly jako červená nit četnými vašimi pozorováními. Vzpomeňte si na vše to, co jsme říkali o sestupu Krista ze světových sfér do naší sféry zemské. Budeme potom moci spojit to, co se takto může vynořit v naší vzpomínce, spojit to s myšlenkami, které byly právě nyní vysloveny. Pocházíme z tohoto vesmíru, z tohoto universa. Kdysi v lemurské době jsme

sestoupili dolů, neboť jsme stále sestupovali dolů během zemského vývoje, spojili jsme svůj vývoj se Zemí. Ale když jsme svěřili vývoj své nervové soustavy Zemi, svěřili jsme ji k umrtvení, její život jsme zanechali nahoře. Tento život zanechaný nahoře, milí přátelé, ten později přišel v bytosti Kristově. Život našich nervů, který v sobě neseme, ten jsme nemohli v sobě nést od začátku svého pozemského bytí, ten přišel později v Kristově bytosti. A co musel tento život uchopit v pozemském bytí? Musel uchopit krev! Proto se tak mnoho pohlíží na mystérium krve. Tento život nervů musil uchopit krev, to, co je v nás odděleno, když nervová soustava ztratila svůj kosmický život, a krev kosmický život obdržela, když se život stal smrtí a smrt životem. To dosáhlo nového spojení tím, že to, co v naší pozemské nervové soustavě nežije, sestoupilo k nám dolů z kosmu, stalo se člověkem, vstoupilo do krve a krev se spojila se Zemí (jak jsem uvedl v dřívějších přednáškách²¹). Nyní my, jako lidé, můžeme vyrovnat tyto polární protiklady účastí na Kristově mystériu, tento protiklad mezi naší soustavou nervovou a soustavou krevní.

Hled'te, milí přátelé, lidé nosí prostě tento protiklad v sobě a tento protiklad se vyslovuje nejrůznějším způsobem. Existuje například zevní věda, která dospěla v přírodě ke svému závěru, ke svému vytyčenému cíli. Přírodověda hovoří o světě zbudovaném z atomů. Tyto atomy, o nichž hovoří přírodověda, jsou čirou fantasií. Nikde nejsou. Proč ale o nich člověk přesto hovoří? Poněvadž vybudoval v sobě svou nervovou soustavu ze samých kuliček a to proniká ven. Atomistický svět není ničím jiným, než ven promítnutá nervová soustava!

Člověk přemísťuje sebe sama do světa, myslí si svět sestavený z atomů, svou nervovou soustavu sestavenou z jednotlivých gangliových kuliček. Proto bude věda vždy chtít být atomistickou, neboť přichází z nervové substance. Věda stojí vůči všemu tomu, co je mystika, co je náboženství atd., co přichází z krve. Co přichází z krve, to chce jednotu, to nechce atomistiku, to chce všude vidět jednotu. Tyto oba protiklady se ve světě střetávají. Získáme o tomto boji jasno teprve tehdy, když víme, že je to v lidské bytosti vnitřní boj mezi substancí nervovou a krevní. Ve světě by nebylo žádného boje mezi vědou a náboženstvím, kdyby nebyl v lidské bytosti boj mezi substancí nervovou a krevní.

Vyrovnaní nacházíme tím, že se můžeme správným způsobem spojit s tím, co pulsuje Zemí od mystéria Golgaty jakožto Kristova bytost. Každý pocit, každý zážitek, který můžeme mít v návaznosti na toto mystérium Golgaty, přispívá k vyrovnávání. Lidé dnes ještě nejsou příliš daleko v tomto

vyrovnávání. Ale úsilí musí k tomu směřovat. Dokonce v našich kruzích nacházíme velmi často, jak se onen protiklad projevuje v tom či onom směru. Je mezi námi mnoho těch, kteří naslouchají naukám antroposofie a berou je jako zevní vědu, takže se v hlavách četných antroposofii jaksi neliší od zevní vědy. Ale antroposofie se chápe ve správném smyslu teprve tehdy, když se nepřijímá pouze hlavou, nýbrž když nám poskytuje v každém ze svých projevů entusiasmus, když v nás žije tak, že nachází přechod od soustavy nervové k soustavě krevní. Můžeme-li se pro pravdy, jež jsou v antroposofii obsazeny, rozehrát, teprve potom ji chápeme. Pokud ji pojmáme pouze abstraktně, když ji studujeme jako násobilku, jako učebnici matematiky, jako služební řád nebo jako kuchařku, potom ji nechápeme. Chápeme ji teprve tehdy, když nás činí vřelými, když nás naplňuje životem, který v ní vládne. Kristus jednou pravil: „Já jsem s vámi až do konce zemských dnů“ . A on tu není jako mrtvý, on je mezi námi živoucí a stále se zjevu-je. Jen ti, kteří jsou tak krátkozrací, že se těchto zjevení obávají, ti říkají, že se má zůstat u toho, co platilo odedávna. Ale ti, kteří nejsou zbabělí, ti vědí, že se Kristus zjevuje stále. Proto smíme to, co on zjevuje jako antroposofii, přijímat jako skutečné zjevení Kristovo.

Velmi často se mě naši členové táží: „Jak naváží spojení s Kristem?“ To je naivní otázka, neboť vše, o co můžeme usilovat v antroposofii, každá řádka, kterou čteme v antroposofické vědě, je navazováním vztahu ke Kristu. Nečiníme vlastně vůbec nic jiného. Ten, kdo vedle toho hledá ještě nějaké zvláštní uvádění se do vztahu k Němu, ten jen naivně vyjadřuje, že by se chtěl vyhnout té poněkud klopotné cestě něco studovat nebo číst.

Můžeme ještě něco jiného seznat z tohoto pozorování. Toto pozorování začalo, řekl bych, jako něco zcela zevně vědeckého, anatomicko-fysiologického. Vyšli jsme od hmotného pozorování člověka a nyní nacházíme přechod k nejvyššímu po-znání, které se může člověku na Zemi poskytnout - ke kristologii. Tento přechod vám může dát jen duchovní věda, žádná jiná věda. Duchovní věda vám ukazuje, jak naše nervová substance ztratila něco tím, že se stala pozemskou substancí. Kde je ale to, co naše nervová substance ztratila? Když byl Ježíš z Nazaretu třicetiletý, vstoupil do jeho těla Kristus a prošel mystériem Golgaty. Pokuste se jednou prohrát jaksepatří náležitě touto myšlenkou! To, co schází naši nervové soustavě, co je jen vyplněno ahrimanstvím, to před nás předstupuje v mystériu Golgaty a naším lidským úkolem je přijmout to do krve, aby bylo luciferství v krvi prostoupeno Kristem, aby se náš entusiasmus stal živým, aby v nás žil! Neboť, všechno, co můžeme myslit v abstraktních myšlenkách, je vázáno na nervovou substancí; všechno, co

v nás žije jako cit, jako srdce, jako entusiasmus, jako nálada, je vázáno na krev. Tak jako v organismu existuje vztah mezi substancí nervovou a substancí krevní, tak existuje v duši vztah mezi myšlením, které probíhá v abstrakcích, v chladných myšlenkách, a mezi entusiasmem, do něhož můžeme být ponořeni, když pro věci hoříme, když se můžeme roznítit duchem, k čemuž se musíme ovšem v životě teprve vychovat.

Nyní nahlížíte duchovně-fysiologicky do toho, co se uskutečnilo mystériem Golgaty. Člověku bylo dodatečně poskytnuto to, co zanechal zpět, a čím se má opět produševnit, poněvadž jej to nemělo na počátku zemského působení protělesnit. Kdyby to na počátku proniklo jeho tělesnost, člověk by se stal automatem ducha. On ale nejprve prodělával svůj vývoj po nějakou dobu v běhu Země, a teprve potom ho mělo produševnit to, co ho nemělo od začátku protělesnit. To je velká podivuhodná souvislost, poukazující na to, jak až dolů do hmoty působí duchovno, nikoli jen ono povšechné duchovno, o němž tak rád hovoří mlhavý pantheismus, nýbrž duchovno konkrétní, které vidíme projít mystériem Golgaty. Toto jsem mínil tím, když jsem řekl, že nic zvláštního není řečeno všeobecnou pravdou: „Všechna materie je projevem ducha.“ Poznání získáme teprve tehdy, když víme vždy zvláště to, jak se může duchovno projevit v materiálních jednotlivostech. Hledíme-li dnes na to, co poskytuje zevní věda, potom je v ní přece obsazena spousta věcí, které tu leží jako materiál, které tu čekají, aby byly proniknuty duchovním pojetím. Mohou být proniknuty duchovním pojetím tak silně, že se nejmateriálnější věda spojí s kristologií. Jenže žijeme právě v takové době, v níž je lidem zatěžko nacházet cestu, která jaksí spojuje soustavu nervovou a krevní.

Proto jsem vám ukázal řadou pozorování, jak daleko má naše doba k takové-mu pojmání světa. Ještě v poslední přednášce jsem hovořil o zvláštním příkladu, jak se někomu, kdo usiloval o duchovno - Hermannu Bahrovi, podařilo ve věku padesáti let dosáhnout jen nejelementárnějšího přiblížení se k duchu, zatímco náš duchovní život ovládají jakési groteskní zjevy, jako onen profesor filosofie, od něhož jsem vám přečetl jeden výrok. Abychom na to nezapomněli, přečtu vám tento výrok ještě jednou: „*Nemáme více filosofie, než nějaké zvíře, a jen zuřivé pokusy dospět k nějaké filosofii a konečné vzdání se nevědění nás odlišují od zvířete.*“ To je kvintesence filosofie tohoto profesora, ale vlastně to nelze nazvat filosofii, neboť podle něj člověk nemá více filosofie než zvíře. To znamená, že jsme dnes tak daleko, že existují profesori filosofie řádně ustanovení, kteří si dávají za úkol prohlašovat filosofii za směšný nesmysl. Snadno to zpozorujeme, když někdo zajde takto daleko, ale mnoho

jiných filosofu to činí také, ale ne tak zjevně. A pravda, neplatí to jen pro filosofy, platí to i pro jiné lidi, kteří chápou ze svého úkolu tak málo, že zruinují mnoho z toho, k čemu jsou ustanoveni, jako zruinuje tento profesor z filosofie. Ale tak snadno se to nepozoruje, když to člověk nedostane tak cynicky předloženo jako na talíři, jako to činí tento Richard Wahle, ustanovený za profesora filosofie.

Stačí si jen vzpomenout na přednášku, kterou jsem konal před několika týdny o tom, proč je nutné navázat na dobu toho evropského duchovního života, kdy se lidé snažili přiblížit se duchu, i když ještě nikoli dnešními prostředky duchovní vědy. Z tohoto důvodu jsem konal právě v této dnešní těžké době přednášky (minulou zimu) a nyní jsem je shrnul v knize, která bude co nejdříve hotova. V této knize „O lidské záhadě“ („Vom Menschenrätzel“ GA 20) je shrnuto myšlení, nahlížení a hloubání jistého počtu duchů 19. století, kteří ještě usilovali o duchovno, i když nikoli prostřednictvím duchovní vědy. Ale snažil jsem se v této knize ukázat, jak tito duchové usilovali o ducha, i když jej ještě sami nemohli dosáhnout. Ukáže se, milí přátelé, zda nebude tato kniha shrnující přednášky minulé zimy, přestože je napsána tak lehce, jak jen možno, zda nebude pro četné lidi příliš těžká a zda se neuspokojí s jejím pouhým zakoupením, což je méně důležité. Důležitější je čtení! Ukáže se, zda tato kniha, která byla napsána proto, aby sloužila době, zda nějak působí, zda vstupuje do duší. Je to kniha, kterou může použít každý, aby jaksi podal důkaz těm, kteří stojí mimo náš okruh, o tom, že tu duchovní věda stojí jako požadavek nejlepších duchů bezprostřední minulosti, že není něčím, co vzniká jen z nějaké libovůle, nýbrž že je skutečně požadavkem nejlepších duchů.

Chtěl bych dát podnět, aby se četla jednotlivá místa z toho, co se tak podivuhodně krásně objevilo během 19. století z pera duchů západní Evropy, věci velké a významné. Jenže se všemi snahami to probíhá vcelku zvláště. Můžete vidět, že k tomu největšímu (poukázal jsem na to v jiné souvislosti, v této knize nebylo už nutné se k tomu vracet ještě jednou) náleží filosofické spisy Schillerovy, například dopisy „O estetické výchově člověka“. Můžeme říci, že kdo to četl, četl s vnitřní účastí, učinil mimořádně mnoho pro život své duše. Ano, ale různí autoři se přece namáhali upozornit lidi na filosofické spisy Schillerovy. Jedním z nich byl Heinrich Deinhardt žijící ve Vídni. Napsal v šedesátých letech 19. století krásnou knížku o Schillerově světovém názoru, mimořádně plnou ducha. Nedomnívám se, že byste ji někde dostali, je již dávno hozena do stoupy, nanejvýš někde leží nějaký zapadlý antikvární exemplář. To, co napsal Deinhardt o Schillerovi, co náleží k tomu nejlepšímu, co

bylo o Schillerovi napsáno, to nečetl nikdo! Ten muž byl zapomenutým učitelem ve Vídni, který měl to neštěstí, že si jednou zlomil nohu, a přestože byl opatrován s pečlivostí, nemohl se uzdravit, protože byl příliš špatně živen. Ten muž napsal o Schillerovi jednu z nejlepších knih, určitě lepších, než všechny nesmyslné knihy, které byly o Schillerovi napsány později (a bylo jich mnoho), ale zrovna on musel vyhladovět. Tak to právě chodí.

Ale touto mou knihou měl být ještě jednou učiněn pokus, zda by nemohli být pro naši současnost oživeni duchové jako J.G.Fichte, Schelling, Hegel, Troxler, Plank, PreuB, I. H. Fichte a někteří další. To, co je obsaženo v jejich spisech, je zcela jiná duševní potrava než to, po čem tak často pátrají dnešní lidé, kteří pátrají sice zcela poctivě, ale pátrají na scestí. Člověka zrovna bolí srdce, vidí-li stále znovu a znovu, jak lidé poctivě hledající sáhnou po tom či onom, aby měli pro svou duši potravu, aby našli cestu do duchovního světa. Kdyby sáhli po takových spisech jako Schillerova „Klára“ nebo „Bruno“, mohli by získat nekonečnou duševní potravu - ovšem s jistou námahou, ale ta dělá dobře! Místo toho se stávalo v poslední době stále populárnější jakési naivní duševní hledání, a to nejvyšší, k čemu se došlo, bylo cosi takového, jako duševní omáčka Ralpa Waldo Trineho nebo něco podobného; ona duchovně duševní omáčka vzniká, když se nějaká forma buddhismu ochutí něčím podobným omáčce. A tu bylo možné učinit nejpodivnější zkušenosti. Znal jsem jednoho docela milého člověka - nedávno zemřel zde v Berlíně - který byl velmi nadšen mými spisy, které jsem věnoval výkladu Goetha. Ale jeho entusiasmus byl jen takovým jiskřícím ohněm, potom zestárnul a přeložil v poslední době celé množství takových těch duševně-omáčkovitých knih, ne právě od Ralpa Waldo Trineho, ale knih z americké angličtiny do němčiny. Zde v Evropě lidé přece už dlouhou dobu potřebovali americko-an- glickou duševní potravu.

Vcítme se jen do toho, milí přátelé, co je třeba učinit, aby se právě tomuto cítě-ní vyšlo vstříc. O to jsem se pokusil v těchto spisech a potom také v malém spise, který už zde je - „Úkol duchovní vědy“, pokusil jsem se ukázat, co může být dáno také těm, kteří stojí mimo náš kruh. Ovšemže může být právě tento spis „Úkol duchovní vědy“ dán lidem, kteří stojí mimo náš kruh, a ukáže se, co je právě povinností toho, kdo chápe něco o nutnosti, aby vplynuly do naší současné doby duchovně-vědecké pravdy. Řekl jsem v pravdě, milí přátelé, ne pouze tu nebo onu nepříznivou větu, kterou jsem vám právě vyslovil v této těžké době, nýbrž jsem ty věci zdůvodňoval, vyprávěl v jednotlivostech, to či ono doložil. Neřekl jsem vám pouze, že filosofové jsou homunkuly+>, nýbrž

uvedl jsem vám zvláště charakteristický výrok a ještě mnoho jiného, abych vám dal představu, jak se věci mají a jak v této první třetině naší 5. poatlantické doby vše směřuje ke homunkulismu, usiluje vyvíjet se k duchovní prázdnotě. Budeme muset stále víc a více prohlédat to, co najdete právě vyloženo v té nové knize, která vyjde: rozdíl pojmem pouze správným, logicky správným a odpovídajícím skutečnosti. Logicky správný pojem nemusí ještě odpovídat skutečnosti. Pokusil jsem se zvláště vypracovat to, co je myšlením přiměřeným skutečnosti. Hledte, v tom spočívá tak mnoho žalostného v našem duchovním životě, že se lidé domnívají, že když mohou něco myslit logicky, tak to také již odpovídá skutečnosti. Ale myšlení odpovídající skutečnosti je něco jiného, než myšlení pouze správné. Vidíte-li zde ležet kmen stromu, tak je to zevní skutečnost. Když jej myslíte, tento kmen stromu, není žádnou skutečností, neboť nemůže jako takový existovat. Musí mít v sobě výhonky, které se vyvíjejí ve větve a listy a květy. On je skutečnou lží, je jakousi „skutečnou neskutečností“, ten kmen stromu, protože obraz, který nám poskytuje, tu nemůže být. Jen ten myslí skutečnosti přiměřeně, kdo cítí, když myslí kmen stromu, že myslí něco neskutečného. A tak se většina dnešních věd skládá z myšlenek o neskutečnostech. Geologie si dnes myslí Zemi jako čistě minerální. Ale tato minerálnost Země vůbec neexistuje, neexistuje sama o sobě právě tak, jako neexistuje sám o sobě kmen stromu, neboť minerální říše obsahuje již v sobě rostliny, zvířata a lidi; a jen tím, když toto myslíme spojeno s minerálem, myslíme skutečnost. Geologie je zcela neskutečnou vědou.

To je jedna zvláštnost této knihy, že jsem se snažil vypracovat pojem skutečnosti. Jiná zvláštnost je ta, že jsem chtěl dát alespoň počáteční hlediska o imaginativním myšlení, k němuž se budou muset lidé vyvíjet. Naleznete v té knize, která vyjde, různá srovnání, když se nepostupuje v abstraktně logických odvíjeních pojmů, nýbrž když se řekne: Pokud někdo myslí obraz světa atomisticky-přírodovědecký, tak je to tak, jako kdyby požadoval, aby bylo skutečné to, co myslí přírodověda, jako kdyby se domníval, že když namaluje nějakého člověka, že potom namalovaný člověk může chodit. V takových obrazných líčeních je snaha postupovat právě v této knize. A uvidíme, zda bude tento zvláštní styl zpozorován. Je učiněn tímto zvláštním druhem líčení počátek, který se jinak v současnosti tak snadno nenajde.

Ale musíme si zcela ujasnit, jak je současnost daleko, daleko vzdálena od nezaujatého přijímání těchto věcí. Hledte, jak jsem často říkal, současnost tak věří v autority, jak jen možno. Nehledí potom na to, co, řekněme, stojí za těmi autoritami. Není-liž pravda, autority se dnes posuzují podle titulů a úřadů, které

mají, ale co stojí za nimi, na tom tak dalece nezáleží. Chtěl bych vám dát roztomilý příklad toho, jak dalece již pokročil v naší době homunkulismus, jak daleko pokročilo čistě vnější myšlení. To vypráví jeden muž zcela pěkně a míní to docela dobře a uvádí to jako

+) *Homunkulus*, doslova *človíček*, je umělý člověk, kterého zhotovil v druhém dílu Goethova „Fausta“ šosácký vědec Wagner. Tento umělý človíček však může žít jen ve zkumavce a i tak je jeho život jepičí. Rudolf Steiner častěji slova *homunkulus* pro označení něčeho umělého, co není schopno života, nebo jen života zdánlivého, uměle udržovaného a krátkého. Ale uvádí zajímavý doklad pro to, co stoupenci homunkulismu naší doby pokládají za něco velkého a významného. Dnes již existují četní lidé, kteří uctívají jako svého boha techniku - uvedl jsem vám zde právě před několika týdny zvláštní příklady. Jako doklad o tom, jak mocné je přesvědčení o božskosti techniky, může být uvedena další nehoráznost; nehorázný výrok jednoho muže ctihodného stáří, lékaře a otce rodiny (to vše se nám vypráví), který v ničem nevyčníká ani není do ničeho ponořen, který tedy má všechny podmínky, aby podal úsudek solidní značky zdravého lidského rozumu. Když byl svět novin uveden před válkou do hlubokého úžasu odvážným letem francouzského letce Pégouda^{3<5}), řekl onen muž o kulturní hodnotě letadla zcela vážně a s pevným patosem: „Jeden šroubek z Pégoudova létajícího stroje je důležitější, než celá filosofie Kantova a Schillerova, a chcete-li, než všechny filosofie všech dob.“ - Nedomnívejte se, milí přátelé, že je toto nějaký ojedinělý výrok! Je to něco, co dnes ovládá smýšlení četných lidí a co je zpracovává stále více a více.

Milí přátelé, konali jsme již dávno svá pozorování v této oblasti. Je tomu už více než 20 let, co jsem konal řadu veřejných přednášek. Tu mě pozvala jedna dáma, abych v jejím saloně konal přednášky o Goethovi. To jsem tehdy učinil, neboť ona dala ve svém kruhu dohromady velké publikum. Hovořil jsem o Goethově Faustovi a o některých jiných Goethových dramatech. U žen to ještě šlo, ale muži ponejvíce říkali: „Ale to přece není dramatická tvorba, to je přece věda, ten Faust!“ Mínili totiž, že se má v divadle vidět Blumenthal“ a Goethův Faust. Ano, je tomu tak, že se v současnosti směřuje k věcem, které vyvrcholí v úsudku, jako je ten, který jsem vám právě přečetl.

Hled'te, nyní jde přece mnoho věcí rychle. Tak vyšly také paměti, spíše memoáry, nelze to dost dobře nazvat paměťmi, jednoho nedávno zemřelého, velmi slavného přírodovědeckého učenca. Nebyly osobně napsané, nýbrž zapsané posléze někým jiným. Chci vám pro zajímavost uvést před duši jeden z výroků tohoto světoznámého muže - nechci ani říkat jeho jméno, užasli byste,

neboť to byl jeden z nej slavnějších lidí současnosti, velký ve svém oboru, tato velikost mu nemá být nikterak upírána, to samozřejmě nikoli. Ale jeden z jeho výroků je: „Filosofie se mě vůbec netýká. Je mi zcela jedno, zda se Slunce pohybuje kolem Země, nebo se Země pohybuje kolem Slunce. To by mě zajímalo jen tehdy, kdybych se zabýval astronomií.“ - Je to muž, který dal světu jistý lékařský preparát, o němž mluví celý svět, muž, který se nezabýval ničím jiným, než tímto nejužším oborem, a který se klidně přiznává, že ho nijak nezajímá, zda se Země pohybuje kolem Slunce, nebo se Slunce pohybuje kolem Země, tím že by se zabýval jen tehdy, kdyby byl astronomem. Tento muž (nejde mi vsuktu o to, abych někoho očerňoval, nebo někomu spílal, neboť je to nepochybně oprávněně slavný muž ve své oblasti) si nechával večer hrát na klavír, ale hudbu chápal tak, že je jí člověk „odtahován“ a může se lépe koncentrovat v myšlení, že vlastně nic z té hudby neslyší. Tak si dával svou paní každý večer přehrávat na klavír hudbu. Nechápal z toho vůbec nic; jen mu bylo příjemné být takto „odtažen“. Jen v sobotu večer si nic přehrávat nedával, neboť čekal na něco pro něj důležitějšího. Tu přicházelo vždy to, na co on zvláště žhavě čekal: detektivka - zcela hrůzná, v strašné vazbě. Tu detektivku četl se zvláštní blažeností.

To mu bylo ještě milejší, než hra na klavír; proto si nedával večer o sobotách nic přehrávat. Detektivky, není-liž pravda, jak je roznášejí kolportéri obvykle přicházející zadním schodištěm, nikoli předním. Jak řečeno, neuvedl jsem to, abych někoho plísnil, nýbrž proto, aby se ukázalo, jak to s touto naší dobou vypadá. Musíme však uvážit, že tyto autority stojí u stolů laboratorních a pitevních; tímto duchem je nakonec proniknuto, co může být samozřejmě zevně záslužné, ale co musí vést k tomu, že celá naše kultura, nejenom duchovní kultura, nýbrž celá naše kultura pozvolna přechází do technicismu to znamená do „homunkulismu“. Toto nebezpečí musíme poznat a musíme se snažit z tohoto poznání najít cesty, jimiž může k lidem přistoupit duch. Říkám to skutečně nikoli ze subjektivní zaujatosti pro duchovní vědu, nýbrž proto, že tyto věci jsou určeny z poznání jejího nutného významu pro současnost; ty věci, které zde byly řečeny během této zimy, o nichž se domnívám, že je dobře, když vstupují do některých duší.